

Moderne scholastiek

Afgelopen vrijdag hield de nestor van de openbare financiën in Nederland, prof. dr. Th. A. Stevers, zijn afscheidscollege aan de Katholieke Universiteit Brabant. In *ESB* van vorige week is Wolfson al ingegaan op de bijzondere verdiensten die Stevers heeft voor de beoefening van dat vak. Hier wil ik stilstaan bij de opmerkelijke afscheidrede die Stevers heeft uitgesproken: *Van spelers en scholasten*¹.

Afscheidsledes van terugtrekkende hoogleraren zijn vaak boeiende lectuur. Boeiender meestal dan de openbare lessen waarmee hun pas benoemde collegae het wetenschappelijke podium betreden. De laatste staan vol "nieuwe richtingen", "veelbelovende ontwikkelingen" en "boeiende onderzoeksterreinen" die de noviet zal betreden. De nieuweling heeft er duidelijk zin in en zal het vak eens een flink stuk verder helpen. Zijn scheidende vakbroeder daarentegen is door ervaring wijs geworden. Hij weet dat heel wat van de "veelbelovende nieuwe richtingen" doodlopende paden zullen blijken die niet werkelijk tot dieper inzicht leiden, ja misschien zelfs de wetenschap op het verkeerde spoor zetten. En vanuit die ervaring tracht hij te beoordelen wat van blijvende waarde zou kunnen zijn en wat niet.

Stevens nu maakt zich grote zorgen over de richting die de beoefening van het vak der openbare financiën is ingeslagen. Die richting is een steeds verdergaande formalisering en een steeds grotere nadruk op verfijnde wiskundige modellen, die echter steeds minder met de werkelijkheid te maken hebben. De moderne beoefenaars van het vak zijn zozeer in de ban van de wiskunde, aldus Stevers, dat zij al beginnen te differentiëren alvorens te hebben nagedacht. Hun grootste zorg is niet de werkelijkheid te beschrijven en suggesties aan te dragen voor de oplossing van maatschappelijke problemen, maar hun modellen logisch sluitend te maken. Zij excelleren op de vlakke centimeter, maar hebben het veld uit het oog verloren.

Daarbij zijn er volgens Stevers twee groepen te onderscheiden: de 'spelers', die zich vermeien in hun mathematische spelletjes en de economie beoefenen als *l'art pour l'art*, en de scholasten, die met hun min of meer getoetste modellen wél de werkelijkheid proberen te verklaren, maar daarbij de betekenis van hun modellen sterk overschatten. In de wijze waarop zij opgaan in hun gecompliceerde redeneringen volgens strikte methodologische regels, maar met weinig besef van waar men mee bezig is, vertonen zij veel gelijkenis met de middeleeuwse scholastici in de nadagen van de scholastiek. Hun verfijnde economische modellen, hun papers en hun onderlinge verwijzingen zijn de syllogismen, de disputationes en de questionen van destijds.

Het gaat hier niet om een randverschijnsel in de beoefening van de economie, het is eerder de *mainstream* binnen het vak. Wie mee wil tellen, moet een wiskundig virtuoos zijn, hij moet artikelen publiceren in Engelstalige tijdschriften die alleen voor de eigen club van ingewijden toegankelijk zijn, hij moet citeren en geciteerd worden. Dat is belangrijker dan dat hij oog heeft voor de politieke, bestuurlijke, maatschappelijke en historische aspecten die de uitkomsten van het economische proces in de praktijk beïnvloeden. De economische werkelijkheid wordt gereduceerd tot een stelsel van vergelijkingen waarbinnen de onderzoeker met behulp van de computer aan het rekenen slaat tot hij voor een bepaalde periode een aanvaardbare statistische *fit* heeft ge-

vonden. Het dominante paradigma vat de economie veeleer op als een natuurwetenschap dan als een menswetenschap.

Het probleem dat Stevers aansnijdt is niet nieuw. Het was ook al inzet van de methodenstrijd tussen neo-klasieken, Oostenrijkse school en historische school. En het sluit aan bij de methodologische discussie tussen Keynes en Tinbergen in de jaren dertig. Zoals bekend koesterde Keynes nogal wat twijfels ten aanzien van de econometrische methoden van Tinbergen. In een bespreking van diens werk voor de Volkerenbond sprak hij van de 'alchemie' van Tinbergen. Naar de ervaring sindsdien heeft uitgewezen, is het werk van Tinbergen echter de inspiratiebron gebleken van een zeer vruchtbare onderzoekstraditie. Tot ver in de jaren zeventig vormde de macro-economische modellenbouw de dominante stroming in de economie. Daaraan kwam een einde doordat uiteindelijk de modeluitkomsten te zeer met de werkelijkheid werden verward. Men meende de economie nauwkeurig te kunnen sturen met macro-economische impulsen die uit de modelberekeningen werden afgeleid, maar zag daarbij de politieke en bestuurlijke aspecten en vooral de micro-economische effecten van allerlei beleidsmaatregelen over het hoofd, waardoor uiteindelijk het macro-economische beleid uit de hand liep. De les die men daaruit kan trekken is niet dat de modeltraditie waardeloos is, maar dat men zich terdege bewust moet zijn van de beperkingen van economische modellen. Wil men het contact met de werkelijkheid niet verliezen, dan moeten ze als instrument van economische analyse worden aangevuld met meer kwalitatieve beschouwingen over de actuele context waarin economische processen zich voltrekken.

Ik zou niet zover willen gaan als Stevers door de hoofdstroom in de economie als min of meer irrelevant te bestempelen. Maar ik begrijp zijn zorg dat de verbale, intuïtieve, historische traditie in de economie in het modellengeweld ten onder gaat. Want de overheid – zowel binnen als buiten de universiteiten – bevordert deze richting onevenredig, door middel van benoemingen, door de criteria die zij aanlegt voor de toewijzing van onderzoeksgelden, door de instelling of afschaffing van leerstoelen e.d. Wie de benoeming van economische kroondocenten van de laatste jaren overziet, treft daarvoor velen die zeer bedreven zijn in de formele analyse van een heel beperkt segment van het economische vakgebied, maar weinigen die opvallen door een brede historische visie op het economische proces binnen zijn maatschappelijke context. En voor het vakgebied dat Stevers verlaat valt te vrezen dat het niet lang meer zal duren of geen enkele docent in de openbare financiën weet nog hoe een begrotingscyclus verloopt en hoe een Miljoenennota in elkaar zit, want met die lokale feitenkennis dringt men niet door in de internationale tijdschriften en draagt men niet bij tot de internationale erkenning van het 'centre of excellence'.

L. van der Geest

1. Th. A. Stevers, *Van spelers en scholasten*, Stenfert Kroese Uitgevers, Leiden/Antwerpen, 1989.